

УДК 174:004.942:65.011

Людмила Потрашкова (Україна)

JEL classification: M21, M11, C60

Людмила ПОТРАШКОВА

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра комп'ютерних систем і технологій,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, Україна

E-mail: LV7@ukr.net

ORCID ID:

<https://orcid.org/0000-0002-8239-2794>

Researcher ID:

<http://www.researcherid.com/rid/V-4144-2017>

КОНЦЕПЦІЯ ПОБУДОВИ МОДЕЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

© Людмила Потрашкова, 2019

Отримано: 21.11.2019 р.

Прорецензовано: 11.12.2019 р.

Рекомендовано до друку: 23.12.2019 р.

Опубліковано: 27.12.2019 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Анотація

Вступ. Під час планування соціально відповідальної діяльності менеджмент підприємства зіштовхується з проблемою: вплив такої діяльності на ресурсну систему та потенціал підприємства є неоднозначним, і його складно оцінити. З одного боку, соціально відповідальні заходи позитивно впливають на імідж підприємства, але з іншого боку – вони потребують додаткових витрат ресурсів підприємства (оскільки ці заходи за своєю суттю спрямовані на забезпечення підвищеного рівня задоволення інтересів широкого кола стейкхолдерів). Цей факт утруднює планування соціально відповідальної діяльності підприємства. Як наслідок, менеджменту підприємств потрібен інструментарій у вигляді економіко-математичних моделей, які би дозволили: оцінювати вплив соціально відповідальної діяльності на різні види ресурсів підприємства та на його потенціал в цілому; приймати рішення з планування соціально відповідальної діяльності підприємства на основі врахування завдання відтворення потенціалу підприємства.

Мета. Метою даного дослідження є розробка концепції побудови модельної підтримки планування соціально відповідальної діяльності підприємства з урахуванням впливу такої діяльності на потенціал підприємства.

Результати. Для досягнення поставленої мети у роботі на основі аналізу теорії і практики корпоративної соціальної відповідальності сформульовані положення концепції, які формують вимоги до модельної підтримки планування соціально відповідальної діяльності підприємства. Згідно з цією концепцією, планування соціально відповідальної діяльності має базуватися на оцінюванні потенціалу підприємства та його динаміки. Для того щоб отримати більш точну оцінку впливу соціально відповідальної діяльності підприємства на різні типи ресурсів та потенціал підприємства, модельна підтримка процесів планування має містити моделі поведінки стейкхолдерів підприємства з урахуванням фактору соціальної відповідальності стейкхолдерів та динаміки характеристик їхніх відносин з підприємством.

Висновки. Запропоновані розробки спрямовані на підвищення обґрунтованості планування соціально відповідальної діяльності підприємств.

Потрашкова Л. В. Концепція побудови модельної підтримки планування соціально відповідальної діяльності підприємства. *Економічний аналіз*. Тернопіль. 2019. Том 29. № 4. С. 51-57.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2019.04.051>

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність; соціально відповідальна діяльність підприємства; планування діяльності підприємства; економіко-математичні моделі; потенціал підприємства; стейкхолдери підприємства.

UDC 174:004.942:65.011

Lyudmyla Potrashkova (Ukraine)

JEL classification: M21, M11, C60

CONCEPT OF MODEL SUPPORT FOR CORPORATE SOCIAL PERFORMANCE PLANNING

Lyudmyla POTRASHKOVA

*PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Computer Systems and
Technologies,
Simon Kuznets Kharkiv National University of
Economics, Ukraine*

ORCID ID:

<https://orcid.org/0000-0002-8239-2794>

Researcher ID:

<http://www.researcherid.com/rid/V-4144-2017>

© Lyudmyla Potrashkova, 2019

Received: 21.11.2019

Revised: 11.12.2019

Accepted: 23.12.2019

Online publication date: 27.12.2019

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Abstract

Introduction. When planning socially responsible activities, the management of the company faces a problem.

The impact of such activities on the resource system and the potential of the enterprise is ambiguous and difficult to assess. On the one hand, socially responsible activities have a positive effect on the image of the enterprise, but on the other hand, they require additional expenditures of the enterprise's resources (since these measures are in essence aimed at ensuring an increased level of satisfaction of the interests of a wide range of stakeholders). This fact complicates the planning of socially responsible activities of the enterprise. As a consequence, enterprise management needs tools in the form of economic and mathematical models that would allow: to evaluate the impact of socially responsible activities on different types of enterprise resources and on its potential as a whole; to make decisions on planning of socially responsible activity of the enterprise on the basis of consideration of the task of reproduction of potential of the enterprise.

Purpose. The purpose of this study is to develop a concept for building model support for the planning of socially responsible enterprise activity, taking into account the impact of such activity on the enterprise's potential.

Results. To achieve this goal in the work on the basis of the analysis of the theory and practice of corporate social responsibility, formulated the concept that formulate requirements for model support for planning socially responsible activities of the enterprise. According to this concept, the planning of socially responsible activities should be based on an assessment of the enterprise's potential and its dynamics. In order to obtain a more accurate assessment of the impact of socially responsible enterprise activity on different types of resources and enterprise potential, model support for planning processes should include patterns of enterprise stakeholder behavior, taking into account the stakeholder social responsibility factor and the dynamics of the characteristics of their relations with the enterprise.

Conclusions. The proposed developments are aimed at enhancing the validity of planning of socially responsible activities of enterprises.

Potrashkova, L. (2019). Concept of model support for corporate social performance planning. *Economic analysis*, 29 (4), 51-57.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2019.04.051>

Keywords: corporate social responsibility; corporate social performance; business planning; economic and mathematical models; enterprise potential; stakeholders of enterprise.

Вступ

Сьогодні суспільство очікує від підприємств дотримання принципів соціальної відповідальності, які було сформульовано в роботах Акермана Р. [1], Боуена Г. [2], Девіса К. [3], Керролла А. [4] та інших. Але підприємства, які планують перейти до ведення соціально відповідальної діяльності, зіштовхуються із проблемою: вплив такої діяльності на ресурсну систему та потенціал підприємства є неоднозначним. З одного боку, соціально відповідальні заходи позитивно впливають на імідж підприємства, але з іншого боку – вони потребують додаткових витрат ресурсів підприємства (оскільки ці заходи за своєю суттю спрямовані на забезпечення підвищеного рівня задоволення інтересів широкого кола стейкхолдерів). Це утруднює планування соціально відповідальної діяльності підприємства. Внаслідок цього менеджменту підприємств потрібен інструментарій у вигляді економіко-математичних моделей, які би дозволили: оцінювати вплив соціально відповідальної діяльності на різні види ресурсів підприємства та на його потенціал в цілому; приймати рішення з планування соціально відповідальної діяльності підприємства на основі врахування завдання відтворення потенціалу підприємства.

Огляд літератури дозволив виявити приклади економіко-математичних моделей, у яких враховано явище соціальної відповідальності. Так, наприклад, формалізацію соціально відповідальної поведінки виробників та споживачів на ринку певної продукції здійснено у мультиагентній моделі, запропонованій Т. Hashimoto, N. Shinohara та S. Egashira [5]. Прикладом багатокритеріальної моделі прийняття соціально відповідальних рішень є розроблена А. Aliakbaria та M. Seifbarghy модель вибору постачальників підприємства з врахуванням їхнього рівня соціальної відповідальності [6]. Оптимізаційні моделі соціально відповідального управління можна знайти у ряді робіт С. К. Рамазанова [7-9]. Але ці та інші існуючі сьогодні економіко-математичні моделі недостатньо враховують вплив соціально відповідальних заходів на потенціал підприємства, що знижує обґрунтованість планування соціально відповідальної діяльності підприємств. Виходячи з наведеного, існуючі моделі діяльності підприємства потребують подальшого розвитку. І для цього необхідно сформулювати концептуальні положення, які встановлять вимоги до модельної підтримки планування соціально відповідальної діяльності підприємства, виходячи з необхідності врахування впливу цієї діяльності на потенціал підприємства.

Мета статті

Метою даного дослідження є розробка концепції побудови модельної підтримки планування соціально відповідальної діяльності підприємства з врахуванням впливу такої діяльності на потенціал підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Під соціально відповідальною діяльністю підприємства будемо розуміти таку його діяльність, яка ([10]):

- відповідає не тільки вимогам законодавства, але й нормам соціально відповідальної поведінки, які відображають уявлення соціуму про обов'язки бізнесу щодо задоволення інтересів суспільства понад вимоги законодавства;
- ґрунтується на врахуванні інтересів суспільства як критеріїв прийняття управлінських рішень.

Виходячи з наведеної дефініції та проведеного аналізу теорії і практики корпоративної соціальної відповідальності, сформулюємо положення концепції побудови модельної підтримки планування соціально відповідальної діяльності підприємства.

Положення 1. Планування соціально відповідальної діяльності підприємства має здійснюватися на основі аналізу наявного потенціалу підприємства, а також аналізу його динаміки під впливом соціально відповідальних заходів.

Процеси задоволення підприємством інтересів його стейкхолдерів знаходяться у тісному зв'язку з процесами відтворення потенціалу підприємства. Цій зв'язок має два складники:

А. З одного боку, наявний потенціал забезпечує спроможність підприємства задовольняти інтереси його стейкхолдерів.

Б. З іншого боку, саме від процесів задоволення підприємством інтересів стейкхолдерів залежить відтворення потенціалу підприємства.

Внаслідок наявності зазначених причинно-наслідкових зв'язків плани підприємства залежать від відповідей на такі запитання:

1. Чи забезпечує наявний потенціал підприємства його спроможність задовольняти інтереси стейкхолдерів на запланованому рівні?
2. Чи здійснюють процеси задоволення інтересів стейкхолдерів позитивний вплив на потенціал підприємства?

Стратегічний менеджмент підприємства опікується тим, щоб відповіді на зазначені запитання були позитивними. Але при введенні умов виконання підприємством норм соціальної відповідальності відповіді на зазначені запитання можуть бути негативними. Причини цього є такими:

1. Норми соціальної відповідальності накладають на підприємства більш жорсткі вимоги у порівнянні з вимогами законодавства. Вони звужують множину допустимих варіантів поведінки підприємства. Застосування норм та критеріїв соціальної відповідальності приводить до того, що підприємство має реалізовувати такі стратегії, які характеризуються підвищеним рівнем задоволення інтересів широкого кола стейкхолдерів (перш за все – стейкхолдерів дальнього кола) і, відповідно, підвищеним рівнем витрат ресурсів. У таких умовах підприємство, яке має низький потенціал, не матиме спроможності забезпечити достатній рівень задоволення інтересів деяких груп стейкхолдерів та достатній рівень відтворення своїх ресурсів (зокрема, рівень прибутку, достатній для підтримки простого та розширеного відтворення основних фондів). Тому для ведення діяльності на засадах соціальної відповідальності підприємство має володіти певним потенціалом, завдяки якому збільшення витрат ресурсів на соціальні заходи не призведе до занепаду підприємства.

2. Вплив заходів у сфері соціальної відповідальності на ресурсну систему підприємства є неоднозначним: з одного боку, соціально відповідальні заходи здійснюють позитивний вплив на відносини підприємства з деякими групами стейкхолдерів (тобто на нематеріальні ресурси підприємства); але з іншого боку, соціально відповідальні заходи можуть відволікати додаткові матеріальні ресурси від процесів відтворення на підприємстві.

З наведеного випливають такі висновки:

1. Рішення щодо ведення діяльності підприємства на засадах соціальної відповідальності мають бути обґрунтовані на основі аналізу наявного потенціалу цього підприємства (впливає з твердження А).

2. Вибір варіанту поведінки підприємства на засадах соціальної відповідальності має здійснюватися на основі аналізу впливу такої діяльності на динаміку потенціалу підприємства (впливає з твердження Б).

Положення 2. До складу модельної підтримки планування соціально відповідальної діяльності підприємства мають входити:

- *дескриптивні моделі соціально відповідальної діяльності підприємства, призначені для оцінювання наслідків такої діяльності для стейкхолдерів ближнього та дальнього кола, а також для потенціалу підприємства;*
- *нормативні моделі вибору варіанту поведінки підприємства на засадах соціальної відповідальності з урахуванням завдання підтримки та розвитку потенціалу підприємства.*

Процес прийняття рішень з планування соціально відповідальної діяльності підприємства містить такі основні стадії:

- формування множини альтернативних варіантів поведінки підприємства з урахуванням соціально відповідальних заходів;
- оцінювання наслідків реалізації альтернатив для різних груп стейкхолдерів та потенціалу підприємства;
- вибір на множині альтернатив з урахуванням інтересів різних груп стейкхолдерів, а також з урахуванням завдання підтримки та розвитку потенціалу підприємства.

Перелік зазначених стадій процесу прийняття рішень визначає необхідні моделі для підтримки цих стадій – дескриптивні моделі для стадії 2 та нормативні моделі для стадії 3.

Нормативні моделі прийняття рішень з вибору варіанту поведінки підприємства на засадах соціальної відповідальності мають формуватися на основі загальної задачі прийняття рішень шляхом урахування в ній:

- норм соціальної відповідальності;
- критеріїв задоволення інтересів суспільства (при цьому інтереси суспільства можуть бути зведені до множини інтересів різних груп стейкхолдерів підприємства, включаючи інтереси сучасних та майбутніх поколінь населення);
- критеріїв забезпечення відтворення потенціалу підприємства.

Положення 3. Оцінювання впливу соціально відповідальної діяльності підприємства на його потенціал має базуватися на врахуванні реакції різних груп стейкхолдерів на різні варіанти поведінки підприємства.

Застосування підприємством соціально відповідальних заходів приводить до зміни параметрів його впливу на задоволення інтересів різних груп стейкхолдерів. Для моделювання наслідків такої зміни необхідно враховувати, що ця зміна приводить до зміни поведінки стейкхолдерів, які забезпечують підприємство ресурсами, а також попитом на створювані ним блага.

Виходячи з наведеного, важливою складовою моделей соціально відповідальної діяльності підприємств мають бути:

- співвідношення, які описують реакцію стейкхолдерів на різні варіанти поведінки підприємства;
- співвідношення, які описують вплив поведінки стейкхолдерів на ресурси та результати діяльності підприємства.

З метою врахування взаємозалежності поведінки підприємства та поведінки його стейкхолдерів модель соціально відповідальної

діяльності підприємства має бути побудована як композиція моделей:

$$R = r(x, s, v, z), \quad (1)$$

$$V = v(x, s, z), \quad (2)$$

де: блок (1) описує діяльність аналізованого підприємства у плановому періоді;

блок (2) описує поведінку стейкхолдерів, яка залежить від характеристик діяльності аналізованого підприємства та далі впливає на ресурси та результати цієї діяльності;

z – вектор значень параметрів зовнішнього середовища, на які діяльність підприємства не впливає;

v – вектор значень параметрів зовнішнього середовища, на які діяльність підприємства впливає;

x – вектор характеристик ресурсів підприємства;

s – вектор значень керованих змінних, які описують управлінські рішення менеджменту підприємства.

Положення 4. У моделях соціально відповідальної діяльності підприємства необхідно враховувати те, що реакція стейкхолдерів на соціально відповідальні заходи підприємства залежить від соціальної відповідальності цих стейкхолдерів.

Соціально відповідальна діяльність підприємства має два основні завдання:

1) задоволення інтересів безпосередніх стейкхолдерів (стейкхолдерів близького кола), які мають прямиий вплив на діяльність підприємства;

2) задоволення інтересів стейкхолдерів дальнього кола, які не мають прямого впливу на діяльність підприємства.

Заходи з виконання цих завдань мають різні наслідки для підприємства.

Задоволення інтересів безпосередніх стейкхолдерів є невід'ємною частиною діяльності підприємства. Інтереси цих стейкхолдерів та підприємства частково збігаються, оскільки саме задоволення інтересів цих стейкхолдерів дозволяє підприємству отримати необхідні йому ресурси (наприклад, саме задоволення потреб споживачів забезпечує підприємству дохід від продажу продукції).

А ось взаємозв'язок інтересів підприємства з інтересами стейкхолдерів дальнього кола є іншим. Задоволення інтересів стейкхолдерів дальнього кола буде позитивно впливати на ресурси та результати діяльності підприємства лише в разі виконання однієї з таких умов:

1. Збіг інтересів безпосередніх стейкхолдерів з інтересами стейкхолдерів дальнього кола.

2. Високий рівень соціальної відповідальності безпосередніх стейкхолдерів, завдяки якому ці стейкхолдери за інших однакових умов віддадуть перевагу підприємству, що враховує інтереси суспільства.

У зазначених випадках задоволення підприємством інтересів «суспільства загалом», водночас, буде сприяти задоволенню інтересів його безпосередніх стейкхолдерів, що призведе до позитивного впливу на ресурси та результати діяльності підприємства.

Положення 5. У моделях соціально відповідальної діяльності підприємства необхідно враховувати як короткострокову, так і довгострокову реакцію стейкхолдерів на поведінку підприємства. Задля врахування довгострокової реакції стейкхолдерів у моделях мають бути наявні співвідношення, які описують характеристики відносин підприємства зі стейкхолдерами, динаміку цих характеристик під впливом поведінки підприємства, а також вплив цих характеристик на рішення стейкхолдерів.

Процес задоволення інтересів стейкхолдерів має такі позитивні наслідки для підприємства:

а) короткострокові наслідки – залучення стейкхолдерів до здійснення відповідних операцій обміну та отримання від них необхідних підприємству ресурсів;

б) довгострокові наслідки – підвищення рівня довіри та лояльності з боку зацікавлених сторін, укріплення корпоративної репутації. Іншими словами, соціально відповідальні заходи підприємства впливають на характеристики його відносин зі стейкхолдерами.

Відносини підприємства зі стейкхолдерами необхідно розглядати як ресурси підприємства (вони є ресурсними складниками потенціалу підприємства [11]). Характеристики відносин протягом тривалого часу впливають на рішення стейкхолдерів щодо взаємодії з аналізованим підприємством. Неврахування впливу соціально відповідальних заходів на відносини підприємства зі стейкхолдерами може привести до неправильних висновків щодо динаміки ресурсів та результатів діяльності підприємства.

На основі запропонованих концептуальних положень було сформовано концептуальну схему модельної підтримки планування соціально відповідальної діяльності підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Концептуальна схема модельної підтримки планування соціально відповідальної діяльності підприємства*

* Розробка автора.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Запропонована у роботі концепція формує вимоги до модельної підтримки планування соціально відповідальної діяльності підприємства. Згідно з цією концепцією, планування соціально відповідальної діяльності має базуватися на оцінюванні потенціалу підприємства та його динаміки. Для того, щоб отримати більш точну оцінку впливу соціально відповідальної діяльності підприємства на різні типи ресурсів та потенціал підприємства, модельна підтримка процесів планування має містити моделі поведінки

стейкхолдерів підприємства з урахуванням фактору соціальної відповідальності стейкхолдерів та динаміки характеристик їхніх відносин з підприємством.

Запропоновані розробки спрямовані на підвищення обґрунтованості планування соціально відповідальної діяльності підприємства.

За межами цієї роботи залишилися питання державної підтримки соціально відповідальної діяльності підприємств. Ці питання потребують окремого детального дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ackerman R. W., Bauer R. A. Corporate Social Responsiveness: modern dilemma. Reston, VA: Reston Publishing Company, 1976. 466 p.
2. Bowen H. Social responsibilities of the businessman. New York: Harper and Row, 1953. XII, 276 p.
3. Davis K. Understanding the social responsibility puzzle: what does the businessman owe to society. *Business Horizons*. 1967. № 10 (4). P. 45-50.

4. Carroll A. B. The pyramid of corporate social responsibility: toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*. 1991. № 34 (4). P. 39-48.
5. Hashimoto T., Shinohara N., Egashira S. On dissemination mechanism of corporate social responsibility (CSR): Analysis with agent simulation. Normative Multi-Agent Systems. Dagstuhl Seminar Proceedings 09121 (15.03-20.03.2009). Wadern : Schloss Dagstuhl - Leibniz-Zentrum für Informatik. URL : http://drops.dagstuhl.de/opus/frontdoor.php?source_opus=1911101.
6. Aliakbaria A., Seifbarghy A. Supplier Selection Model for Social Responsible Supply Chain. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. 2011. № 8. P. 41-53.
7. Рамазанов С. К. Интегральная нелинейная динамическая эколого-экономическая модель управления. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2003. № 4 (8). С. 94-100.
8. Рамазанов С. К. Интегральная модель эколого-экономического управления программой (проектом) как сложной системой на основе знаний и нечеткой логики. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2009. № 2 (30). С. 64-70.
9. Рамазанов С. К. Проблема сталою розвитку й інтегральна модель еколого-економічного управління в умовах глобальних криз. *Економіка розвитку*. 2016. № 2. С. 63-72.
10. Потрашкова Л. В. Підтримка прийняття рішень зі стратегічного планування соціально відповідальної діяльності підприємства на основі оцінювання потенціалу підприємства. *Бізнес Інформ*. 2018. № 11. С. 187-201.
11. Заруба В. Я., Потрашкова Л. В. Системний підхід к аналізу потенціала підприємства. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2010. № 8 (150). С. 59-62.

REFERENCES

1. Ackerman, R. W. & Bauer, R. A. (1976). *Corporate Social Responsiveness: modern dilemma*. Reston, VA: Reston Publishing Company.
2. Bowen, H. (1953). *Social responsibilities of the businessman*. New York : Harper and Row.
3. Davis, K. (1967). Understanding the social responsibility puzzle: what does the businessman owe to society. *Business Horizons*, 10 (4), 45-50.
4. Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*, 34 (4), 39-48.
5. Hashimoto, T., Shinohara, T. & Egashira, S. (2009). On dissemination mechanism of corporate social responsibility (CSR): Analysis with agent simulation. *Normative Multi-Agent Systems. Dagstuhl Seminar Proceedings 09121*. http://drops.dagstuhl.de/opus/frontdoor.php?source_opus=1911101.
6. Aliakbaria, A. A & Seifbarghy, M. (2011). Supplier Selection Model for Social Responsible Supply Chain. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*, 8, 41-53.
7. Ramazanov, S. (2003). Integral nonlinear dynamic ecological economic model for system controlling. *Project management and development of production*, 4 (8), 94-100.
8. Ramazanov, S. (2009). Integrative model of the program (project) ecologic-economic management as a complex system on the base of knowledge and fuzzy logic. *Project management and development of production*, 2 (30), 64-70.
9. Ramazanov, S. (2016). The problem of sustainable development and the integrated model of eco-economic management under the global crisis. *Economics of Development*, 2, 63-72.
10. Potrashkova, L. (2018). The Support of Decision-Making for Strategic Planning of the Socially Responsible Activity of Enterprise on the Basis of Evaluation of its Potential. *Business Inform*, 11, 187-201.
11. Zaruba, V. & Potrashkova, L. (2010). Systematic approach to enterprise potential analysis. *Visnik of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, 8 (150), 59-62.